

PROMOVAREA POLITICII DE INCLUZIUNE SOCIALĂ A PERSOANELOR CU DIZABILITĂȚI

Tatiana GUTIU

*Doctor în economie, cercetător științific
Institutul Național de Cercetări Economice,
Republica Moldova
gutium.tatiana1@gmail.com*

Abstract

The inequality of people with disabilities stems from the many barriers which they face at all ages: social exclusion, inaccessibility of infrastructure, reduced accessibility of the transport system and inadequate public services. These barriers create significant additional costs (material, financial, health, etc.) for people with special needs and their families, making them even more vulnerable. The COVID-19 pandemic has exacerbated these barriers and inequality. In times of economic, financial and energy crisis, people with disabilities are comparatively more vulnerable than other members of society. The object of the research is measures to support people with disabilities, which were implemented in the promoted public policies. The purpose of the study is based on the analysis of good international practices of social inclusion policies of persons with disabilities to identify those that can be implemented in the Republic of Moldova. This research has been supported by the State Program 20.80009.0807.29 “Improving the application mechanisms of the innovative instruments oriented towards the sustainable growth of the well-being of population of the Republic of Moldova.”

Key words: *inequality, social exclusion, social inclusion, people with disabilities, social inclusion policies.*

JEL Classification: *D63, I38.*

Introducere

Persoanele cu dizabilități se confruntă cu cheltuieli comparativ mari pentru sănătate, cu gradul scăzut de participare la viața economică, politică și socială, de aceea pot fi clasați la acea parte a societății care au șansele mai mari să devină săraci. Gospodăriile persoanelor cu necesități speciale sunt cele mai vulnerabile la instabilitatea economică, la crizele economice, financiare și energetice.

Anul 2020 a fost anul declinului economic cauzat de pandemia COVID-19, iar anul 2021 este anul crizei energetice, care a generat creșterea prețurilor la resurse energetice, și concomitent la toate celelalte bunuri și servicii, inclusiv la medicamente, care sunt vitale pentru această categorie a populației (Gutium, 2021a). Circumstanțele enumerate au dus la sporirea relevanței studierii bunilor practici internaționale în promovarea politicilor de incluziune socială a persoanelor cu dizabilități.

1. Bunele practici internaționale a politicilor de incluziune socială a persoanelor cu dizabilități

Fiecare a șaptea persoană din lume (15%) este cu dizabilitate (World Health Organization, 2021), de aceea nu ar fi corect de neglijat necesitățile speciale a acestei categorii a populației. În Republica Moldova la 1 ianuarie 2021 cota pensionarilor de dizabilitate în numărul populației cu reședință obișnuită a constituit 4,7% (Biroul Național de Statistică, 2021a), iar cota persoanelor recunoscute cu dizabilități în numărul populației cu reședință obișnuită a constituit 6,7% (Biroul Național de Statistică, 2021b). Cu toate că această cotă este mai mică decât cea mondială și Republica Moldova promovează Programe Naționale de incluziune socială a persoanelor cu dizabilități, totuși sunt încă multe de făcut la acest capitol.

Modelul incluziunii persoanelor cu dizabilități aplicat în Germania sa soldat cu rezultate remarcabile. Mulți experți de talie mondială cercetează bunele practici a acestui stat-membru a Uniunii Europene, care în istoria sa a avut perioade istorice controversate. Până la mijlocul secolului XX în societatea germană persoanele cu dizabilități erau discriminate, nu aveau drepturi identice cu ceilalți membri a societății.

Înainte de Primul Război Mondial, persoanele cu deficiențe de vedere (nevăzătorii) nu aveau nici un drept, inclusiv dreptul la educație. În perioada guvernării naziste era promovată teoria igienei rasiale, una din paradigmele căreia este distrugerea fizică a persoanelor cu dizabilități. După al Doilea Război Mondial a început procesul de denazificare și concomitent de incluziune a persoanelor cu necesități speciale. Germania a făcut progrese semnificative în domeniul politicii sociale. Pe fundalul acestor doua politici care se află la extreme opuse, rezultatele obținute de statul dat sunt și mai valoroase.

Astăzi, în Germania există mai multe centre mari care se ocupă de integrarea persoanelor cu necesități speciale, dintre care unul este orașul

Marburg în care funcționează o instituție de învățământ deosebit de inovatoare Blindenstudienanstalt (sau Blista), care drept vorbind și a stat la baza elaborării conceptului de a crea un centru urban orientat spre incluziunea persoanelor nevăzătoare și slab văzătoare. Marburg, se mai numește „Blindenstadt”, este un oraș acomodat pentru viața confortabilă a persoanelor cu deficiențe de vedere (Hardach, 2021).

În Marburg, a fost creat un sistem administrativ unic de susținere a persoanelor cu dizabilități. A fost formată Comisia, a cărei sarcina principală este protejarea intereselor persoanelor cu nevoi speciale în organele statului în contextul promovării politicii de integrare socială, economică și politică a acestei categorii de populație. Comisia pentru problemele persoanelor cu dizabilități era formată din un membru al magistratului, câte un membru din fracțiunile reprezentate în Consiliul Orașenesc și 16 persoane din rândul persoanelor cu necesități speciale, cu un mandat de 5 ani.

Consiliul Orașenesc se consultă cu Comisia pentru problemele persoanelor cu dizabilități în problemele legate cu:

- asistența socială;
- accesul la informații publice (de exemplu, instalarea panourilor cu informații accesibile și pentru persoane cu deficiențe de vedere);
- proiectarea clădirilor ținând cont de nevoile persoanelor cu necesități speciale (de exemplu: trebuie de creat căi de acces pietonale, rampe, ascensoare, etc.);
- amenajarea străzilor (de exemplu: semafoare care emit semnale sonore intermitente, pentru a asista persoanele nevăzătoare și slab văzătoare să traverseze strada; utilizarea produsului tactil la construcția trotuarului care vă permite deplasarea liberă prin oraș a persoanelor cu deficiențe de vedere);
- organizarea traficului public;
- accesul liber la sistemul educațional de toate nivelele;
- ocuparea persoanelor cu dizabilități în câmpul muncii.

Începând cu anul 2010, anual sunt premiate orașele pentru eforturile de a facilita accesul persoanelor cu dizabilități și vârstnicilor la zone publice, precum locuințe, locuri de joacă pentru copii, transport public sau tehnologii de comunicare. În anul 2011 Marburg a fost unul din finaliști pe lângă Cracovia (Polonia) și Santander (Spania), iar orașul austriac Salzburg a fost

câștigătorul general. Mențiuni speciale au primit Terrassa (Spania), Ljubljana (Slovenia), Olomouc (Cehia) și Grenoble (Franța) (European Commission, 2014).

2. Protecția socială a persoanelor cu dizabilități în condițiile pandemiei COVID-19

Persoanele cu dizabilități se confruntă adesea cu dificultăți care îi împiedică să apeleze la servicii cu care sunt obișnuite persoanele fără probleme de sănătate. De exemplu, educație, asistență medicală calificată, transport public, accesul în clădirile publice, chiar și în propriile apartamente din cauza lipsei rampelor, ascensoarelor. Barierele, pe care le întâmpină, creează costuri suplimentare semnificative atât pentru persoanele cu necesități speciale, cât și pentru familiile acestora, făcându-i și mai vulnerabili.

Pandemia COVID-19 a agravat situația persoanelor cu dizabilități. Un risc suplimentar pentru mulți dintre ei îl reprezintă bolile însoțitoare, care necesită precauții speciale. În perioada pandemiei sistemul asistenței medicale funcționează în regim special, primii sunt deserviți cetățenii cu simptome de COVID-19.

Persoanele cu dizabilități necesită asistență medicală comparativ mai frecvent decât cealaltă parte a societății, de aceea ei au întâlnit dificultăți privind accesul la servicii medicale. Din 124 de persoane intervievate, fiecare al doilea a marcat că din frica de a fi infectat de SARS-CoV-2 nu apela atât la ajutor medical, cât și la ajutor social, iar doi din trei din respondenți care totuși au apelat la ajutor medical în 2020 susțin că au întâlnit dificultăți de accesare la servicii medicale.

Începând cu ianuarie 2017 în Republica Moldova funcționează „Linia Fierbinte – 080010808” care acordă servicii de asistență telefonică gratuită pentru persoanele cu necesități speciale. „Această linie fierbinte a fost lansată cu suportul Uniunii Europene, iar în prezent este gestionată de Asociația Keystone Moldova din resursele financiare ale Ministerului Sănătății, Muncii și Protecției Sociale. În perioada stării de urgență, numărul apelanților s-a dublat” (Ministerul Sănătății, Muncii și Protecției Sociale, 2021). Pe lângă această linie fierbinte persoanele cu dizabilități pot accesa următoarele platforme de informare: www.incluziune.md și www.informat.md.

Conform datelor Asociației Keystone Moldova, numărul apelurilor la „Linia Fierbinte – 080010808” în anul 2020 a crescut de 1,33 ori față de anul pre-pandemic, iar cele mai frecvente întrebări erau privind:

- măsurile de prevenire a contaminării cu SARS-CoV-2;
- procedura obținerii ajutorului social și monetar în starea de urgență;
- datele de contact ale organizațiilor ce oferă pachete alimentare;
- cum să acceseze serviciile de îngrijire la domiciliu;
- prevederile legislației muncii;
- cum să obțină ajutor de șomaj;
- procedura de stabilire sau prelungire a gradului de dizabilitate; etc.

Reclamațiile persoanelor cu dizabilități erau privind sistarea serviciilor primare de suport, impedimentelor în accesarea serviciilor stomatologice de urgență, sistarea programării în obținerea serviciilor specializate de asistență medicală și intervențiilor chirurgicale, etc. Autoritățile publice de asistență socială nu au putut face față dificultăților cauzate de situațiile de urgență, de aceea în perioada de carantină persoanele singuratice cu necesități speciale au rămas fără servicii primare de suport. În situațiile epidemiologice, conform legislației în vigoare, se iau măsuri restrictive și lucrătorii sociali din această cauză nu au putut să acorde servicii de asistență socială. Este necesar de menționat că autoritățile publice de asistență socială nu au avut instrucțiuni, plan, program de acțiuni de acordare a suportului necesar persoanelor cu dizabilități în situații de urgență.

Ținând cont de experiența negativă din 2020, autoritățile publice locale și structurile teritoriale de asistență socială, în contextul oferirii suportului eficient persoanelor cu dizabilități, în perioada pandemiei trebuie să elaboreze un ghid metodologic care ar conține acțiuni concrete:

- asigurarea transparenței și accesibilității informației publice pentru persoanele cu dizabilități privind măsurile în domeniul ocrotirii sănătății, serviciilor sociale acordate;
- mobilizarea agenților economici în susținerea persoanelor cu necesități speciale;
- oferirea ajutorului material unic celor mai vulnerabile familii;
- eliminarea barierelor financiare în accesul persoanelor cu dizabilități la asistență medicală (achitarea serviciilor, taxelor

suplimentare în conformitate cu condițiile asigurării medicale);

- asigurarea acordării îngrijirii sociale la domiciliu persoanelor cu dizabilități, în special celor singurate și gospodăriilor unde majoritatea membrilor de familie sunt persoane cu necesități speciale;
- donarea calculatoarelor copiilor cu dizabilități pentru a asigura accesul la educație, în special în perioada stării de urgență;
- minimizarea riscului de infectare pentru persoanele cu dizabilități prin extinderea posibilităților de utilizare a aplicațiilor mobile și resurselor de internet pentru prelungirea gradului de dizabilitate, înregistrarea cererilor de ajutor social și material, etc.

Ținând cont că Republica Moldova a parafat Convenția ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități, chiar și în perioada pandemiei este necesar de asigurat accesul persoanelor cu necesități speciale:

- la educație și de îmbunătățit calitatea pregătirii profesionale și a pregătirii avansate a elevilor, studenților, masteranzilor, doctoranzilor prin modificarea programelor de studii în concordanță cu schimbările care au loc în știință și societate (Gutium, 2020);
- la piața muncii (cel puțin nu de admis micșorarea ratei ocupării persoanelor cu dizabilități în câmpul muncii);
- la justiție (asigurarea apărării eficiente a drepturilor acestei categorii de cetățeni);
- la informație (nu de admis discriminarea persoanelor cu deficiențe de vedere, cognitive în accesul la informație) (Ministerului Sănătății, Muncii și Protecției Sociale, 2020).

Concluzii și recomandări

În perioada pandemiei COVID-19 a crescut inegalitatea populației Republicii Moldova, s-a majorat raportul dintre veniturile populației din quintile I și V, a crescut numărul persoanelor cu dizabilități în quintila I, deoarece o bună parte din ei au rămas fără suport social (Gutium, 2021b). Prin urmare a crescut vulnerabilitatea, excluziunea și discriminarea persoanelor cu necesități speciale în perioada stării de urgență.

Structurile teritoriale de asistență socială nu au avut plan de acțiuni pentru situații epidemiologice, nu dețineau instrucțiuni cum să nu admite discriminarea și excluziunea persoanelor cu dizabilități, cum rapid să revină după finalizarea stării de urgență. Analizând experiența negativă din primul an a pandemiei COVID-19 autoritățile publice locale și structurile teritoriale de asistență socială trebuie să elaboreze un ghid metodologic care ar conține acțiuni concrete de oferire persoanelor cu dizabilități a unui suport eficient în perioada pandemiei.

Referințe

- [1]. Biroul Național de Statistică, 2021a. *Baza de date statistice Moldova*. <https://statbank.statistica.md/pxweb/pxweb/ro/40%20Statistica%20economica/?rxid=b2ff27d7-0b96-43c9-934b-42e1a2a9a774>
- [2]. Biroul Național de Statistică, 2021b. *Persoanele cu dizabilități în Republica Moldova în anul 2020*. <https://statistica.gov.md/newsview.php?l=ro&idc=168&id=7194&parent=0>
- [3]. European Commission, 2014. *European Commission launches 5th Access City Award competition*. <https://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=13306&langId=en>
- [4]. Gutium, Tatiana, 2020. Approaches to Measurement of Well-being: Case of the Republic of Moldova. In: *International Conference Innovative Business Management & Global Entrepreneurship (IBMAGE2020)*. Lumen Proceedings: Volume 14, pp. 256-269.
- [5]. Gutium, Tatiana, 2021a. Gas Pricing Mechanisms: Overview, Comparative Analysis and Recommendations. *2021 International Conference on Electromechanical and Energy Systems (SIELMEN)*, October 6-8. Iași, Romania, 2021, pp. 045-050.
- [6]. Gutium, Tatiana, 2021b. Îmbunătățirea sprijinului social pentru persoanele cu dizabilități în Republica Moldova. In: *Dezvoltarea economico-socială durabilă a Euroregiunilor și a zonelor transfrontaliere*, conferința internațională, a XVII-a ediție, 29 octombrie 2021. Iași: Performantica, vol. XXXIX, pp. 57-66.
- [7]. Hardach, Sophie, 2021. *The school that created a city for the blind*. BBC. <https://www.bbc.com/future/article/20210916-the-school-that-change-a-city-into-a-place-for-the-blind>

- [8]. Ministerului Sănătății, Muncii și Protecției Sociale, 2021. 080010808 - *Serviciul de asistență telefonică gratuită pentru persoanele cu dizabilități*. <https://old.msmps.gov.md/ro/content/080010808-serviciul-de-asistenta-telefonica-gratuita-pentru-persoanele-cu-dizabilitati>
- [9]. Ministerului Sănătății, Muncii și Protecției Sociale, 2020. *Implementarea Convenției ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități. Raportul doi și trei, combinate, de stat al Republicii Moldova prezentat conform art. 35 al Convenției*. <https://msmps.gov.md/wp-content/uploads/2020/08/RAPORT-implementare-Conventie-ONU-privind-drepturile-persoanelor-cu-dizabilitati.pdf>
- [10]. World Health Organization, 2021. *Disability*. https://www.who.int/health-topics/disability#tab=tab_1